

Nicolae PRELIPCEANU

Fantasti și ironici

Un nou Afrim la Odeon e, cel puțin până acum, un eveniment. Și este chiar tratat astfel, cu lume în picioare, cu scaune aduse și puse în intervalul foarte îngust dintre primul (sau ultimul) fotoliu și peretele lojilor, cu agitație, tineret, bătrânet mai puțin.

Radu Afrim a mai montat ceva din opera lui Hanoch Levin, un dramaturg israelian de mare faimă în țara lui și nu numai. Ba, una dintre piesele sale, *Regina din baie*, a avut parte de o revoltă a spectatorilor, poate ca la *Hernani*, numai că în alt secol, douăzeci (Hanoch Levin a murit la 56 de ani, în 1999). De altfel, începutul spectacolului montat de data asta (Radu Afrim a mai pus din opera aceluiași scriitor și un *Krum*, la Timișoara) face aluzie la acea seară de revoltă a spectatorilor, numai că regizorul se pune pe sine în locul dramaturgului, astfel încât revolta apare ca fiind la un spectacol de Afrim, iar nu la *Regina din baie*, cum era în text. Este numai una dintre licențele pe care și le permite regizorul, în spiritul acestor vremi, față de textele autorului. E, poate, momentul să vă spun că spectacolul **Cătă speranță**, despre care vorbim de câteva rânduri bune, nu are la bază o piesă de teatru, ci o serie de scheciuri din volume diverse, reunite și răvășite de regizor după un alt plan decât cel inițial, al autorului. Sunt, ca să zic așa, 16 numere diferite, din două selecții de autor, prima intitulată *Dulce răzbunare și alte scheciuri*, iar cea de-a doua, *Numai speranță*. Traducătorul, Doru Mareș, a făcut operă literară autentică, textul sunând de parcă ar fi fost scris direct în românește. Și după cum știm, autorul israelian nu provenea din România, ci din Polonia. La răndu-i, autorul a adunat aceste texte din volumele sale, *Bătrâna din Calcutta*, *Pot s-o fac și p-asta, să-mi tai nevasta-n două*, *Gigolo din Congo* și din piesa *Regina din baie*. În afara celor 16 scheciuri, regizorul și autorul muzicii, Vlaicu Golcea, au compus un număr de cântecele, originale de la cap la coadă, cu oarecare legătură îndepărtată cu textele care dau naștere spectacolului sau pur și simplu în afara acestora. Plus un „Intermezzo zi de lucru” cu toți actorii, plus „Cătă speranță la final”, unde sunt cooptați și doi dintre cei mai hazlii interpreți mașiniști, Dan Iosif și Dumitru Neagu, din spectacolul lui Alexandru Dabija de anul trecut, *Pyramus & Thisbe 4 you*, în coregrafia, ca de altfel a întregului spectacol, a lui Istvan Teglaș.

Într-o mărturisire pe marginea noii sale producții, Radu Afrim ne asigură că a văzut sau a scos din toate aceste texte scurte și disparate o valoare comună, aceea a speranței pe care ar avea-o fiecare personaj. Mă rog, este ideea domniei sale, care, din punctul meu de vedere, nu e tocmai transparentă. Și asta poate din cauza felului în care este tratat materialul dramatic, în acea libertate fără frontiere a imaginației, obișnuită la Radu Afrim și la partenera sa scenografă din mai multe spectacole, artista Iuliana Vîlsan. Decorul cu ușile aduse de la demolări, cum suntem asigurați în caietul-program, dă posibilități multiple de apariție și dispariție a protagoniștilor (căci toți sunt, într-un fel sau altul, mai devreme sau mai târziu protagoniști), dar și să-ți imaginezi o lume destul de amărâtă căreia, într-adevăr, nu i-a rămas decât speranța. Fantezia nebună se dezlănțuie și din partea scenografiei, cu acele animale fabuloase, pești sau păsări, care zboară pe un ecran în spatele unor ferestre, ca-ntr-un film. Personal, ca s-o spun și pe asta, spectacolul mi-a amintit performanța, în toate sensurile, a lui Dabija, la care făceam referință mai sus. Poate prin modul acesta de schimbare a rolurilor, e drept, aici, și a situațiilor, dincolo rămânând fixă. Aceasta din urmă vreau să spun. În această *Cătă speranță* e mișcare și dans și cântec și muzica-personaj a lui Vlaicu Golcea, specializat și remarcat ca atare în ultimii ani, actorii fac de toate, cântă, joacă și dansează, Afrim îi pune la treabă cu folos într-un spectacol total. Gustul pentru absurd, pentru grotesc, pentru *fun*, al regizorului și al scenografei îi cuprinde și pe actori într-un fel de vârtej care întreține ritmul până spre sfârșit. Aici, în ultima poveste, cea cu pălăria care devine sacoșă, avem și o întrebare asupra distribuției, dacă nu cumva s-a pornit de la o idee eronată despre personajul prostituată. Serafica Nicoleta Lefter este pusă

să joace acest rol altfel decât se știe că e o prostituată, iar semnul că ar fi așa ceva este unul naiv în opinia noastră: fata apare topless. A trebuit să mă uit în program, când se putea ceva zări, afară din sală, ca să aflu că era nimic mai mult decât ce v-am spus deja. O fi greșeală, o fi o intenție de a sparge clișeele? Cum de la Radu Afrim te poți aștepta la multe, e greu să decizi că e o simplă eroare. Căci erori ar fi, din punctul de vedere al cuiva deprins cu clișeele, o mulțime de situații și de tratări ale situațiilor în acest spectacol, cu unele tente suprealiste chiar.

E greu să te pronunți asupra distribuției altfel decât în general, pentru că actorii apar în mai multe dintre cele 16 „perdele” (apropo, spectacolul are cortină, ba mai multe chiar, cele dinăuntru cu un aer funebru, contrastând puternic cu veselia dezlănțuită ulterior, dar fiind în ton cu umorul macabru al multora dintre scheciurile alese de autor și apoi de regizor pentru a compune acest spectacol). Virginia Rogin este și soția care ne povestește despre cum și-a întâlnit soțul, la protestele de la spectacolul acela, dar și profesoara care le spune copiilor că Pământul e plat, dar și soția din *Eroarea*, în fiecare rol dezvoltând calități excepționale, cu aerul liric în contrast cu povestea despre spectacolul cu „pișat și căcat”, sau cu aerul militaros, dur și decis al celei care susține și convinge că Pământul e plat. Dorina Lazăr, combatantă și ea în mai multe „perdele”, excelează în două mai ales, în monologul turistei înnebunite de câte a văzut, ca-ntr-un fel de carusel din *Dacă e marți, e Belgia*, un film de altădată cu aceeași tentă, dar și în rolul fetei acostate și care nu acceptă întâlnirile, aici mai șovăielnică, acolo într-un recitativ de virtuozitate. Ionel Mihăilescu e diabolic și-n magicianul care o taie în două pe soția cetățeanului timid, admirabil interpretat de Gabriel Spahiu, dar și-n personajul angoasat că or să-i iasă organele interne printr-unul din cele două orificii adaptate pentru altele. Rodica Mandache își dezvoltă din nou resursele de comediană, în monologul *Șeful de stat-major al armatei chineze*, o capodoperă și ca literatură, dar și-n gravitatea cu care debitează tradiționalele prostii ale țatelor la taifas din aceeași scenetă cu angoasele asupra propriului fizic. Aici teama personajelor lui Ionel Mihăilescu și Gabriel Spahiu duce la momentul când se tem ca tuburile dinăuntru lor să nu fi fost conectate altfel decât trebuia, ceea ce sugerează unui spectator atent și care mai citește și textul, că Radu Afrim, inspirat de aici sau din propria credință, face oarecum așa ceva cu textele și înțelesurile autorului, astfel încât ele exhibă, dacă nu mai multe decât intenționase Hanoah Levin, în orice caz destule pentru a produce aproape două ore de fericire celui care urmărește ce se petrece pe scenă. Fericire în sensul propriei ieșiri, nedureroase, dimpotrivă, din sine însuși. Liana Mărgineanu, în rolul bătrânei din Calcutta, al vânzătoarei de *hot dog* și al bătrânei prostituate e expresivă de fiecare dată altfel, când debitând aiurelile textelor, când tăcând la toate frazele precipitate stil Pavel Bartoș ale lui... Pavel Bartoș, el însuși admirabil cam pe linia din *Pyramus...Ardelean*, Radu Afrim nu pierde ocazia de a glumi pe seama rostirii românești a concetățenilor săi. Antoaneta Zaharia este pusă în rol de țărancă ardeleană în scena în care străinul exaltat, admirabil interpretat de Pavel Bartoș, vrea, și chiar o face, să-i pună mâna pe sân, spre nemulțumirea soțului personajului feminin, un Ionel Mihăilescu mai puțin marțial decât în rolul magicianului. În celelalte apariții ale sale, această actriță comică deja temeinic afirmată, se reține. Nicoleta Lefter mai are, în afara rolului pomenit, alte câteva apariții destul de convingătoare, deși ca asistentă a magicianului mi s-a părut că a fost exagerat de mobilă. În fine, cei doi tineri, actori și dansatori, Istvan Teglaș și Călin Stanciu jr., își joacă temeinic rolurile, altfel decât ale tuturor celorlalți, ca să nu mai vorbesc de coregrafia în care amândoi excelează, dar numai cel dintâi o și semnează.

Câtă speranță e un spectacol de referință pentru creația lui Radu Afrim. Acest regizor știe să lucreze cu actorii din toate generațiile, punându-i în mișcare și făcându-i să dea ce au mai bun din ei, fapt deloc de neglijat. Și asta se întâmplă, poate, tocmai datorită acelei libertăți de mișcare pe care le-o dă, a capacității sale de invenție, de natură să invite la emulație din partea tuturor participanților la creația respectivă. Afrim construiește și aici, ca-n atâtea spectacole ale sale, o lume nebună, cu articulațiile vizibile, cusută uneori cu ață albă sau chiar otgon, absurdă sau pur și simplu stupidă, evitând logica obișnuită într-o încercare de a-și ieși din sine. Poate asta să însemne speranța de care vorbește regizorul în textul său, citat mai sus.